

प्रवचन नं. ६५ श्लोक - ८नी टीका तथा श्लोक नं. ८

ता. २२-८-७८ मंगलवार, श्रावण १६-४ सं. २५०४

समयसार, १३ भी गाथायां निक्षेप, प्रमाणा आ गया ने उसका भावार्थ है, सूक्ष्म है पण वो आ गया है. इन प्रमाणा नय निक्षेपोका विस्तारसे कथन तद् विषयक ग्रंथोमें जानना याहीअे. उनसे द्रव्य पर्याय स्वरूप वस्तुकी सिद्धि होती है. क्या कहेंते है ? प्रमाणासे द्रव्य है त्रिकाणी और पर्यायकी सिद्धि होती है. प्रमाणा परोक्ष हो के प्रत्यक्ष हो, पण वो द्रव्य अने पर्याय दोकी प्रमाणासे सिद्धि होती है. है ? और, उनके बिना वस्तुके नयसे अेक त्रिकाणीको विषय करनेवाला नय, अेक भाग, पर्यायको विषय करनेवाला अेक भाग व्यवहार, दो नयसे वस्तुको अेक अंगकी यथार्थ सिद्धि होती है और निक्षेपोमें ज्ञेयका भेद है नाम, स्थापना, द्रव्य, भाव अे भेदका ज्ञान निक्षेपसे यथार्थ होता है पण वो सभ निक्षेप नय प्रमाणा विकल्पात्मक यहां लिया है. विकल्प जो राग है उससे वो प्रमाणाका ज्ञान, राग मिश्रित विचारमें नयका ज्ञान, और राग मिश्रित विचारसे निक्षेपका ज्ञान, तो ये समयमें अे है, भूतार्थ है. भूतार्थनो अर्थ ? अे ज्ञान साधवा माटे जो यीज आती है ये है धतना, पण वो अपना अनुभव करने पर, आहाहा... अपना यैतन्य भगवान् पूर्णानंद स्वरूप उसका अनुभव करने पर अे नय, निक्षेप, प्रमाणा सभ जूठा है. समजमें आया ? जैसे कल कहा था ने जैसे अपने द्रव्यकी अपेक्षासे दूसरा द्रव्य, अद्रव्य है. आहाहाहा ! आ द्रव्य जो वस्तु है भगवान् आत्मा अपना निज चिद्घन, अे स्वद्रव्यकी अपेक्षासे, परद्रव्य अद्रव्य है. उसकी अपेक्षासे द्रव्य है, पण आ द्रव्यकी अपेक्षासे अद्रव्य है. आहाहाहा !

अैसे अपना ज्ञायककी अनुभूतिकी अपेक्षासे, नय निक्षेप प्रमाणाका ज्ञान जूठा है. आहाहाहा ! समजमें आया ? और नय निक्षेप ज्ञानका प्रमाणाकी दृष्टिसे देओ तो ये है. है ? जेम स्वद्रव्यनी अपेक्षाअे परको, परको देओ तो अद्रव्य है. पण परकी द्रव्यकी अपेक्षाअे देओ तो ये द्रव्य है. आहाहाहा ! समजमें आया ? अैसे भगवान् आत्मा नय, निक्षेप, प्रमाणासे भले विकल्पात्मक ज्ञान करे, साधक अवस्थामें पड़ेले होता है, तो वो अपेक्षासे है. जेम परद्रव्य परद्रव्यकी अपेक्षासे है, अेम नय निक्षेप प्रमाणाका विकल्पसे ज्ञान करने पर अे रूपे है, पण अनुभव आत्माका करने पर, स्वद्रव्यका अनुभव करने पर, जेम स्वद्रव्यकी अपेक्षाअे दूसरा अद्रव्य है, अैसे द्रव्यका अनुभव करने पर प्रमाणा, निक्षेपका ज्ञान असत्यार्थ अभूतार्थ है. आहाहाहा... आवी वात डवे. है ?

क्योंकि ज्ञानके विशेष है उनके बिना वस्तुको याहे जैसा साधा जाये तो विपर्यय हो जाता है. प्रमाणासे, निक्षेपसे, नयसे यथार्थ साधना अे बिना आ वस्तुका स्वरूप यथार्थ सिद्ध नहीं होता. वस्तुको जानकर ज्ञान श्रद्धानकी सिद्धि करना प्रथम अवस्थामें. ज्ञान श्रद्धानके सिद्ध होने पर अंतरमें सम्यग्दर्शन ने ज्ञान हुआ, पीछे प्रमाणा आदिकी कोछ आवश्यकता नहीं. कोछ अंतर सम्यग्दर्शनके माटे पीछे प्रमाणा आदि नय निक्षेप आदिकी जरूर नहीं. आहाहा ! पड़ेले निर्णय

કરના, નય હૈ એક અંશકો પ્રગટ જાનતે હૈ. ચાહે તો નિશ્ચયનય હો તો ભી એક અંશકો જાનતે હૈ. એક અંશકો અર્થાત્ દ્રવ્ય જો સામાન્ય હૈ એ એક અંશ હૈ અને પર્યાય એ ભી એક અંશ હૈ.

તો નયકા વિષય એક અંશ હૈ. પ્રમાણકા વિષય દો હી હૈ નિક્ષેપકા વિષય જ્ઞેયકા ભેદ હૈ. એ પ્રથમ શ્રદ્ધા કરને પહેલે એસા વસ્તુકો સર્વજ્ઞે કહા, અન્યે કહા ઉસસે વિપરીત કયા હૈ. અન્યે કહા ઉસસે દૂસરી ચીજ ભગવાને કહી કયા હૈ ઉસસે પ્રમાણ નિક્ષેપકા જ્ઞાન આતા હૈ. પણ અનુભવ કરને પર એ શ્રદ્ધાને અનુભવકી અપેક્ષાસે એ પ્રમાણ, નય, નિક્ષેપ જૂઠા હૈ. આહા ! આવી વાત છે. હૈ ?

પીછે શ્રદ્ધાનેકી અપેક્ષા એ વસ્તુત્વ નહીં, “કિન્તુ જબ દૂસરી અવસ્થામં” પ્રમાણ આદિકે અવલંબનસે વિશેષ જ્ઞાન હોતા હૈ ઓર રાગ દ્વેષ મોહ કર્મકા સર્વથા અભાવરૂપ યથાખ્યાત ચારિત્ર પ્રગટ હોતા હૈ, તબ વો પ્રમાણ નયકી ચારિત્રની અપેક્ષાએ જો સિદ્ધિ થી ઉસકી જરૂર નહીં. સમજમં આયા ?

ઔર કેવળજ્ઞાનકી પ્રાપ્તિ હોતી હૈ. કેવળજ્ઞાન હોનેકે પશ્ચાત્ પ્રમાણ આદિકા અવલંબન નહીં રહેતા. પૂર્ણ જ્ઞાન હુએ પીછે પ્રમાણ નય નિક્ષેપકા વિકલ્પાત્મક જ્ઞાન ત્યાં હૈ નહીં. આહાહા ! સમજનેકી ચીજ હૈ શેઠ. એસે નહીં મિલે એસી ચીજ હૈ. બહારસે નહીં મિલે, એ ચીજ અંદરસે મિલતી હૈ. આહાહા... (શ્રોતા:- આપ સમજઓ ત્યારે મળે છે ને ?) ઈ સમજે તબ મિલેગા, સમજાવે શું થાય ? હમારા બધા પંડિતો છે ને એની સામે, હમારે આ ભી કૃષિ પંડિત હૈ ને. આહાહા... ભગવાન સૂનો તો ખરા, કહેતે હૈ. આહાહા... અંતર ચીજ જો અનંતગુણકા ચૈતન્ય રત્નાકર પ્રભુ, અનંત રત્નાકર, (અભેદાત્મા) પહેલે કહા થા એક વાર. સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર અસંખ્ય જોજન લંબા હૈ. સબ દ્વિપ અને સમુદ્ર આ બાજુ હૈ ઉસસે એ સ્વયંભૂ સમુદ્ર ત્રીન જોજન લંબા વિશેષ હૈ. કયા કહા ? અસંખ્ય દ્વિપ સમુદ્ર આ બાજુ હૈ, ઉસકી લંબાઈ ગણો પીછે સ્વયંભૂકી લંબાઈ. ઈસસે ભી ત્રીન જોજન અધિક હૈ. રતન ભર્યા હૈ નીચે એકીલા, વેળુ ને રેતી નહીં. સ્વયંભૂ ! એસે ભગવાન સ્વયંભૂ આત્મા ! આહાહા ! હૈ ! આહાહાહા ! ઉસમં તો જ્ઞાન દર્શન આદિ અનંત અનંત અનંત અનંત અનંત જેની મર્યાદા હદ નહીં. આહાહાહા ! કયા હૈ ? એ વસ્તુમં ઈતના ધર્મ- ગુણ હૈ, કે ગુણકી સંખ્યા અનંત અનંત અનંત અનંત અનંત અનંત અનંત અનંત અનંત જિતના લે જાવ તો ભી ઉસકા અંત નહીં આતા, ઈતની સંખ્યા હૈ, એ સબ ચૈતન્ય રત્નાકરસે ભરા ભગવાન (આત્મા) હૈ. આહાહા ! ઉસકા અંતરમં અનુભવ કરને પર સમ્યક્દર્શન હોતા હૈ. પ્રથમ ધર્મકી દશા એ કોઈ ક્રિયાકાંડસે ને નિમિત્તસે ને પરસે કોઈ હોતા હૈ એસા હૈ નહીં. આહા ! એ કહેતે હૈ. કેવળજ્ઞાન હુએ પીછે કોઈ જરૂર નહીં, ત્રીસરી સાક્ષાત્ સિદ્ધ અવસ્થા વહાં ભી કોઈ આલંબનકી જરૂર નહીં. ઈસ પ્રકાર સિદ્ધ અવસ્થામં પ્રમાણ નય ને નિક્ષેપકા અભાવ હૈ. હવે શ્લોક ૯ મો.

શ્લોક - ૯

(માલિની)

ઉદયતિ ન નયશ્રીરસ્તમેતિ પ્રમાણં
 કચિદપિ ચ ન વિદ્વો યાતિ નિક્ષેપચક્રમ્ ।
 કિમપરમભિદધ્મો ધામ્નિ સર્વક્લષેઽસ્મિ
 ત્રનુભવમુપયાતે ભાતિ ન દ્વૈતમેવ ॥૧॥

એ અર્થનો કલશરૂપ શ્લોક કહે છે:-

શ્લોકાર્થ:- આચાર્ય શુદ્ધનયનો અનુભવ કરી કહે છે કે- [અસ્મિન્ સર્વક્લષે ધામ્નિ અનુભવમ્ ઉપયાતે] આ સર્વ ભેદોને ગૌણ કરનાર જે શુદ્ધનયનો વિષયભૂત ચૈતન્ય-ચમત્કારમાત્ર તેજ:પૂજ આત્મા, તેનો અનુભવ થતાં [નયશ્રી: ન ઉદયતિ] નયોની લક્ષ્મી ઉદય પામતી નથી, [પ્રમાણં અસ્તમ્ એતિ] પ્રમાણ અસ્તને પ્રાપ્ત થાય છે [અપિ ચ] અને [નિક્ષેપચક્રમ્ ક્વચિત્ યાતિ, ન વિદ્વઃ] નિક્ષેપોનો સમૂહ ક્યાં જતો રહે છે તે અમે જાણતા નથી. [કિમ્ અપરમ્ અભિદધ્મઃ] આથી અધિક શું કહીએ ? [દ્વૈતમ્ એવ ન ભાતિ] દ્વૈત જ પ્રતિભાસિત થતું નથી.

ભાવાર્થ:- ભેદને અત્યંત ગૌણ કરીને કહ્યું છે કે-પ્રમાણ, નયાદિ ભેદની તો વાત જ શી ? શુદ્ધ અનુભવ થતાં દ્વૈત જ ભાસતું નથી, એકાકાર ચિન્માત્ર જ દેખાય છે.

અહીં વિજ્ઞાનાદ્વૈતવાદી તથા વેદાંતી કહે છે કે-છેવટ પરમાર્થરૂપ તો અદ્વૈતનો જ અનુભવ થયો. એ જ અમારો મત છે; તમે વિશેષ શું કહ્યું ? એનો ઉત્તર:-તમારા મતમાં સર્વથા અદ્વૈત માનવામાં આવે છે. જો સર્વથા અદ્વૈત માનવામાં આવે તો બાહ્ય વસ્તુનો અભાવ જ થઈ જાય, અને એવો અભાવ તો પ્રત્યક્ષ વિરુદ્ધ છે. અમારા મતમાં નયવિવક્ષા છે તે બાહ્ય વસ્તુનો લોપ કરતી નથી. જ્યારે શુદ્ધ અનુભવથી વિકલ્પ મટી જાય છે ત્યારે આત્મા પરમાનંદને પામે છે તેથી અનુભવ કરાવવા માટે “શુદ્ધ અનુભવમાં દ્વૈત ભાસતું નથી” એમ કહ્યું છે. જો બાહ્ય વસ્તુનો લોપ કરવામાં આવે તો આત્માનો પણ લોપ થઈ જાય અને શૂન્યવાદનો પ્રસંગ આવે. માટે તમે કહો છો તે પ્રમાણે વસ્તુ સ્વરૂપની સિદ્ધિ થઈ શકતી નથી, અને વસ્તુસ્વરૂપની ચથાર્થ શ્રદ્ધા વિના જે શુદ્ધ અનુભવ કરવામાં આવે તે પણ મિથ્યારૂપ છે; શૂન્યનો પ્રસંગ હોવાથી તમારો અનુભવ પણ આકાશના ફૂલનો અનુભવ છે. ૯.

ઉદયતિ ન નયશ્રીરસ્તમેતિ પ્રમાણં કચિદપિ ચ ન વિદ્વો યાતિ નિક્ષેપચક્રમ્ ।

કિમપરમભિદધ્મો ધામ્નિ સર્વક્લષેઽસ્મિ ત્રનુભવમુપયાતે ભાતિ ન દ્વૈતમેવ ॥૧॥

આહાહા ! આચાર્યશ્રી શુદ્ધનયકા અનુભવ કરકે કહેતે હૈ, કયા ? શુદ્ધનય જો જ્ઞાનકા એક નિશ્ચય સત્ય અંશ હૈ, ઉસકા વિષય જો દ્રવ્ય ત્રિકાળ હૈ ઉસકા અનુભવ કરને પર, આહાહા...

अनुभव करके कहते हैं कि “अस्मिन् सर्वकृषेडस्मि धाम्नि अनुभवम् उपयाते”. इन समस्त भेदोंको प्रमाणा ने नय ने निक्षेपका भेदोंको गौण करनेवाला, लक्षमें नहीं लेनेवाला, आहाहा... गौण करनेका अर्थ अकेले लक्षमें नहीं लेनेवाला, शुद्धनयका विषयभूत जे शुद्ध सम्यग्ज्ञान निर्मण निश्चय उसका विषयभूत भगवान् पूर्यानंद, आहाहाहाहा... यैतन्य यमत्कार मात्र, यैतन्य यमत्कार वस्तु (निष्ठात्मा) है. आहाहाहा ! जिसमें अनंतगुणकी संख्याकी इह नहीं, और जिसमेंसे केवणज्ञान आदि उत्पन्न हो तो भी यैतन्य यमत्कारकी जितनी शक्ति है अकेले पूर्यरूप रहेती है. आहाहा ! केवणज्ञान आदि उत्पन्न हो तो भी ये ज्ञान गुण यैतन्य यमत्काररूपे पूर्य रहेते हैं. आहाहा ! समजमें आया ? जैसे अनंत गुणकी यैतन्य यमत्कारीक वस्तु तेजःपूज आत्मा है. यैतन्यना तेजनो पूज प्रभु, अनंत अनंत अनंत अनंत अनंत ऐसा भेद अपरिमित शक्तिका सागर प्रभु तेजःपूज प्रभु है. आहाहाहा !

उसका अनुभव होने पर अकेले वस्तु तरङ्गका दृष्टि करके, वस्तु तरङ्गका सन्मुख होकर, निमित्त राग ने पर्यायसे विमुख होकर, आहा... “नयश्रीः न उदयति”. नयोंकी लक्ष्मी उदित नहीं होती. आहा ! अपना यैतन्य यमत्कारीक यीज जो है उसका सन्मुख होकर अनुभव करने पर नयकी लक्ष्मी नाम नयका भेदो उत्पन्न नहीं होता. न उदयति नयश्रीः, नय उदय नहीं होता. आहाहा ! बहुत सूक्ष्म बात है. है ? नयोंकी लक्ष्मी अटले नयोंका प्रकार कोण निश्चय ने व्यवहार ने सद्भूत ने असद्भूत ने अकेले सभ कोण नयोंकी लक्ष्मी उदय नहीं होती त्यां, त्यां तो स्वरूप यैतन्यमूर्ति तरङ्गका अनुभव है. यैतन्यका अतीन्द्रिय आनंदका वेदन है. सम्यग्दर्शनके काणमें जो त्रिजणी यैतन्य भगवान्का अवलंबन लेकर जो पर्यायमें अतीन्द्रिय आनंद आदि शक्तियोंका व्यक्तकी दशा कुछ, अनंत गुणकी व्यक्त दशा अंशे कुछ अकेले अनुभवमें आहाहाहा... नयोंकी उत्पत्ति होती नहीं. अर्थात् विकल्पात्मक नय लिया है, आहाहा ! प्रमाणा अस्त हो जाता है. आहाहाहा ! आ विकल्पात्मक प्रमाणांनी बात है. हों ?

अंतर आत्मा पूर्यानंदका नाथ प्रभु यैतन्ययमत्कार जिसने अपनी दृष्टिमें लिया, लेकर उसका अनुभव स्वरूप जैसा है उसे अनुकूल, अनुकरण करके जो भवन पर्यायमें हुआ, आहा... “अनुभव रत्न चिंतामणी, अनुभव है रसकूप, अनुभव मारग मोक्षनो, अनुभव मोक्ष स्वरूप” अकेले आत्मानो अनुभव पूर्यानंद प्रभु अंतर्मुखनी दृष्टि करके जयां अनुभव होता है, त्यां नय उत्पन्न होती नहीं. प्रमाणा तो अस्त हो जाता है. प्रमाणा आधमी जाता है. आहाहा ! विकल्पात्मक प्रमाणांनी बात है प्रभु.

“निश्चय नयाश्रित मुनिवरो प्राप्ति करे निर्वाणनी” अकेले शब्द आया है शास्त्रमें, अकेले विकल्प रहित (निर्विकल्प) नयकी बात है. अकेले अर्थात् जे चलता है अकेले विकल्पात्मक नय प्रमाणा निक्षेपकी बात चलती है. आहा ! भीजे तो अकेले लिया है निश्चयनयाश्रित मुनिवरो अथवा अकेले भी कहा, “विद्वान् लोको अंतर निश्चयनयका आश्रयको छोडकर व्यवहारमें वर्तन करते है पण उसको मुक्ति नहीं होती”. आते है ने ? हा, अकेले विद्वतजनो भूतार्थ त्यजकर, त्रिजणी आनंदका नाथना अनुभवने छोडकर व्यवहारमां वर्तन करते है, पण उसको मुक्ति नहीं होती. निश्चयनयाश्रित जो आत्मा अनुभवमें आये तो उसको मुक्ति होती है. (श्रोताः- अनादिथी

આવું જ છે ?) વસ્તુકા સ્વરૂપ અનાદિસે એસા છે. આહાહા ! તીર્થકરના સમવસરણમાં જાવ તો પણ આ ચીજ છે, સંતોની સભામાં જાવ તો ભી આ ચીજ છે, સાચા સંતના હોં. બાકી તો વાતો બહારથી કરે કે દયા પાળો ને વ્રત કરો ને એથી થશે કલ્યાણ એ તો મિથ્યા શ્રદ્ધા, મિથ્યા પ્રરૂપણા છે. આહાહા !

અહીંયા તો કહેતે છે, પહેલી વસ્તુકો સિદ્ધિ કરને (કે લિએ) માટે દ્રવ્ય ને પર્યાય સ્વરૂપ વસ્તુ છે. નિશ્ચયનયકા વિષય દ્રવ્ય જો સામાન્ય, પ્રમાણકા વિષય જો દ્રવ્ય ને પર્યાય દો હોકર દ્રવ્ય, સમજમે આયા ? એસે પ્રમાણ ને નય નિક્ષેપસે પ્રથમ તો વસ્તુકી સાબિતી, સિદ્ધિ, અસ્તિત્વ સિદ્ધ કરનેમે જ્ઞાનકા વિશેષ એ આતા છે. પણ જબ અંતરમે અનુભવ કરને પર, આહાહાહાહા... સમ્યગ્દર્શનકે કાળમે જો અનુભૂતિ સાથમે હોતી છે, એ અનુભૂતિકે કાળમે એ નય ઉદય પ્રગટ હોતા નહીં. અનુભવ પ્રગટ હુઆ ત્યાં નય પ્રગટ હોતા હી નહીં વિકલ્પ. આહાહા !

ભગવાન જ્યાં આત્મા અપના અનુભવમે આયા, સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાનકે પ્રગટકે કાળમે, તબ ત્યાં પ્રમાણ અસ્ત હો જાતા છે, દો બાત કિયા. નય ઉત્પન્ન નહીં હોતા, પ્રમાણ અસ્ત હો જાતા છે. આહાહાહા... ઔર નિક્ષેપચક્ર, આહાહા... “નિક્ષેપચક્ર ક્વચિતયાતિ ન વિન્ન.” નિક્ષેપકા સમૂહ કહાં ચલા જાતા છે હમ નહીં જાનતે. “નિક્ષેપચક્ર ક્વચિતયાતિ ન વિન્ન:” નિક્ષેપકા ભેદ કહાં ચલા જાતા છે હમ જાનતે નહીં. એમ કહેતે છે. (શ્રોતા :- આચાર્ય ભગવાન નહીં જાનતે ?) અનુભવમે છે નહીં. અંતર આત્માકા અનુભવ જે સમ્યગ્દર્શન હોતા છે. આહાહા... ઔર સમ્યક્ભાવશ્રુતજ્ઞાન હોતા છે એ કાળમે આ સ્વતરફકી સન્મુખતાકા વેદન છે. આહાહા ! ત્યાં નિક્ષેપકા ચક્ર કહાં ચલા જાતા છે કહેતે છે. એનો અર્થ એ કે નિક્ષેપકા ચક્ર ત્યાં હોતા નહીં. અમે જાણતા નથી એટલે અમે અનુભવમાં (અભેદ) જાણીએ છીએ. એમાં આ નિક્ષેપના ભેદ કહાં આયા ? યું. આહાહા ! મારગ આવો છે ભાઈ આ. “નિક્ષેપ ચક્રં ક્વચિત્ યાતિ ન વિન્ન:” કહાં ચલા જાતા છે હમ નહીં જાનતે. આહાહાહા... “કિં અપરમ અભિદેધ્મ:” ઈસસે અધિક કયા કહે ? આચાર્ય મહારાજ કહેતે છે કિ હવે વિશેષ કયા કહે તુમકો. આહાહા !

અંતર ભગવાન આત્મા ચૈતન્ય-ચમત્કારસે ભરા પ્રભુ ઉસકા સ્વસન્મુખ હોકર અનુભવ કરને પર નય નિક્ષેપ ને પ્રમાણ ઉત્પન્ન નહીં હોતા, નિક્ષેપચક્ર કહાં ચલા જાતા છે, ભાવ નિક્ષેપ જો છે. આહાહા... ભાવ નિક્ષેપ તો પર્યાય છે. સમજમે આયા ? પણ પર્યાયકી દૈષ્ટિ ભી કહાં ચલી જાતી છે, એમ કહેતે છે. આહાહા ! કયા કહા ? નય નિક્ષેપ તો વિકલ્પસે નિશ્ચય આ છે ને વ્યવહાર આ છે. પ્રમાણ દોકા વિષય છે, પણ નિક્ષેપમે જો ભાવ નિક્ષેપ છે એ તો પર્યાય અનુભૂતિ એ ભાવ નિક્ષેપ છે. પણ વો ભાવ નિક્ષેપ છે, ત્યાં દૈષ્ટિ પર્યાય ઉપર નહીં, એમ કહેતે છે. હમારી દૈષ્ટિ તો અનુભવ (અભેદ) પર છે, તો ભાવનિક્ષેપ ભી કહાં ચલા જાતા છે હમકો ખબર નહીં. આહાહાહા ! સમજમે આયા ? આવી વાત છે.

અંતરમે જબ સમ્યગ્દર્શનકે કાળમે જબ અનુભૂતિ હોતી છે, જ્ઞાનકી પ્રધાનતાસે અનુભૂતિ કહેનેમે આતા છે, શ્રદ્ધાનકી પ્રધાનતાસે દર્શન સમ્યક્ કહેનેમે આતા છે. સ્વરૂપકી પ્રધાનતાસે સ્વરૂપ આચરણ કહેનેમે આતા છે. (તીનો) એક જ સમયમે. કહો ! એક આ દ્રવ્ય સ્વભાવ

ભગવાન પૂર્ણ આહાહા... સાક્ષાત્ પરમેશ્વર પરમાત્મા, આહાહા ! ૩૮ ગાથામે કહા હૈ, અપના પરમેશ્વરકો ભૂલ ગયે થે, ઐસા પાઠ હૈ ૩૮ ગાથામે, જૈસા સુવર્ણ હાથમે રખા હો, આ દાતણ કરતે હૈ ને તો (સોનેકા દાંત) નિકાલતે હૈ ભૂલ ગયા, ક્યાં હૈ ? ક્યાં હૈ ? ગોતતે હૈ, યહાં હી હૈ અંદર. ઐસે હાથમે રખા થા પણ ભૂલ ગયે. એમ વસ્તુ (આત્મા) તો થા અંદરમે આનંદનો નાથ પ્રભુ પણ મૈં રાગ ને પર્યાયકા પ્રેમમે ઉસકો ભૂલ ગયા થા. (શ્રોતા:- યાદ હતું કે તે ભૂલી જાય.) ભૂલનો અર્થ ? ઉસકો ખ્યાલમે લિયા નહીં ઉસકા અર્થ એ. ભૂલ ગયાનો અર્થ પહેલે યાદ થા ને પીછે ભૂલ ગયા ઐસા નહીં, અનાદિસે ભૂલ ગયા હૈ. વર્તમાન એક સમયકી પર્યાયકા પ્રેમમે, “પર્યાય મૂઢા પર સમયા” ઐસા કહા હૈ, પ્રવચનસાર જ્ઞેય અધિકાર ૯૩ મી ગાથા પહેલી. સમજમે આયા ? તો રાગમે મૂર્છિત હુઆ વો તો બહુ સ્થૂળ, પણ એક સમયકી પર્યાયમે, મૈં ઇતના હું, એ ભી “પર્યાય મૂઢા પર સમયા” મિથ્યાદૈષ્ટિ હૈ. સમજમે આયા ?

તો યહાં તો કહેતે હૈ કે હમારા ભગવાન એ નય, નિક્ષેપ કે પ્રમાણકા વિકલ્પસે છુટકર, વસ્તુકા અનુભવ કરનેકે કાળમે, યે કહાં ચલે જાતે હૈ પર્યાયકા ભેદ ભી હમારે લક્ષમે આતે નહીં.

વેદાંત જૈસા આંહી અમારે ભાષા હૈ પણ વેદાંતમાં તો અનુભૂતિ હૈ, એ પર્યાય હૈ, એમ એ માનતે નહીં વેદાંત. ઐસે ચર્યા હુઇ થી હમારે વેદાંતીકે સાથે બહોત, તો કહે આત્મા અનુભવ કરતે હૈ તો દો બાત કહાંસે આઇ ? એમ કે આત્મા ને અનુભૂતિ દો, દ્વૈત હો ગયા. દ્રવ્ય ને પર્યાય, દ્વૈત હો ગયા, હૈ નહીં. સમજમે આયા ? પણ એ વસ્તુકી સ્થિતિ જ ઐસી હૈ. વસ્તુ જો ત્રિકાળી હૈ ઉસકી સન્મુખ હોકર અનુભૂતિ હૈ, એ પર્યાય હૈ, વો ગુણ દ્રવ્ય નહીં. આહાહા ! તો પર્યાયમે દ્રવ્યકા અનુભવ હોનેસે પર્યાયકા લક્ષ ભી છૂટ જાતા હૈ, તો ભાવ નિક્ષેપ કહાં ચલા જાતા હૈ ? આહાહાહા ! આવું છે ભાઇ.

(શ્રોતા:- વેદાંતમાં પર્યાયની વાત નથી ?) પર્યાય છે જ ક્યાં વેદાંતમાં, પર્યાય માને તો પર્યાય, તો દ્વૈત હો જાતા હૈ. વો તો કહાને દ્રવ્ય ને પર્યાય બે હોય ત્યાં, દ્વૈત હો જાતા હૈ. અહીંયા ચર્યા હુઇ થી હમારે એક હૈ ને મોતીલાલજી થા, રેલના ઉપરી અમારે વ્યાખ્યાનમાં કાયમ આતે થે ત્યાં રાજકોટ. પીછે થઇ ગયા પરમહંસ. પીછે આયા હમારી પાસ ચર્યા કરને. ચર્યામે જૂઠા હૈ એમ નહીં. અમારે ઉપર તો ઉસકો બહુ માન થા. તો ચર્યા ખૂબ હુઇ, કીધું તમે એકાંત સર્વવ્યાપક માનો તો, મેં ઐસા કહેતા હું કે વેદાંત ઐસા કહેતે હૈ કે સર્વ દુઃખથી આત્યંતિક મુક્તિ હોની ચાહીએ. તો એ સર્વ દુઃખથી આત્યંતિક મુક્તિ તો પહેલે દુઃખ દશા થી પીછે મુક્ત હોતા હૈ, તો આનંદ દશા આઇ એ તો પર્યાય હુઇ. દ્રવ્ય તો કાયમ રહેતે હૈ. પર્યાય હુઇ એ તો દ્વૈત હો ગયા. કબૂલ કરતે હૈ. આયા થા પરમહંસ આયા થા. મોતીલાલજી કરીને પેલા દશા શ્રીમાળી ત્યાં હતાં રાજકોટમાં તો આતે થે, કાયમ ૮૫ મેં ૮૮ મેં પીછે હો ગયા સાધુ અન્યમતિકા, તેરી બાત ઐસી હૈ નહીં. પ્રભુ ! અનુભૂતિ હૈ યે પર્યાય હૈ. આત્માકા સાક્ષાત્કાર હોના એ પર્યાયમે હોતા હૈ. દ્રવ્યમે નહીં, દ્રવ્ય તો ધ્રુવ હૈ. સમજમે આયા ? કાર્ય હોતા હૈ એ પર્યાયમે કાર્ય હોતા હૈ વસ્તુ તો ત્રિકાળી કારણરૂપ ધ્રુવ પડી હૈ. પર્યાય એ કાર્ય હૈ ને વસ્તુ એ કારણ હૈ. દો વસ્તુ હો ગઇ. ઐસે ચલે નહીં કીધું.

ઐસા એ અહીંયા બાત કહેતે હૈ જુઓ. કે ઇસસે અધિક કયા કહે કે દ્વૈત હી પ્રતિભાસિત

नहीं होता. देओ, है ? आ द्रव्य है ने आ पर्याय है ऐसा द्वैत पक्ष प्रतिभासित नहीं होता. अम कहेते हैं उसका अर्थ तो वे वेदांत अद्वैत कहेते हैं अे अर्द्धिया नहीं लिया. आडाहा ! अे ज कहेते है, अे कहेगा अर्थमें के 'द्वैत नहीं भासते' उसका अर्थ अद्वैत है ऐसा यीज नहीं. में द्रव्यका अनुभव करतां हूं ऐसा विकल्प भी ज्यां नहीं, और त्यां पर्याय उपर लक्ष भी नहीं. क्योकि पर्याय द्रव्य सन्मुख जूक गछ है. पर्याय द्रव्य तरफ जूक गछ है. तो पर्यायका लक्ष है नहीं. छतां पर्यायमें कार्य हुआ, अे पर्याय है. अरे आवी वातुं. समजमें आया ?

अे जैन परमेश्वर सर्वज्ञ सिवाय, अलावा कोछ अैसी बात क्यांय है नहीं, समजमें आया ? श्चेतांबर ने स्थानकवासीमें भी अैसी बात यथार्थ है नहीं, बात तो अैसी है. उसमें भी केवणज्ञानमें अेक समयमां ज्ञान ने दूसरे समयमें दर्शन अरे आ ते पूर्ण हो गया पीछे वणी पहेलां आ ज्ञान अने पीछे दर्शन ? समजमें आया ? अर्द्धिया तो अनुभवमें कम नहीं अेम कहेते है. अपना स्वरूप तरफ जूक गया. आडाहाडाहा... विकल्पका लक्ष छोडकर, पर्यायका लक्ष छोडकर-नय, निक्षेप और प्रमाणाका वर्तमान वस्तुकी सिद्धि किया. ज्ञान विशेष ज्ञान, अे सम्यग्ज्ञाननी वात नहीं है, सामान्य ज्ञाननी वात है. अे ज्ञानका अंग जो है अे प्रकारे नय, निक्षेप, प्रमाणाका उसमें ज्ञान आता है, पक्ष वो ज्ञान अे कांछ सम्यक् नहीं. आडाहा ! सम्यक्ज्ञान, भावश्रुतज्ञान तो ज्ञायक त्रिकाणी यैतन्यका कंठ प्रभु यैतन्यरस स्वभाव भोजूदगी अेकीला यैतन्यप्रकाशका पूंज प्रभु, जिसमें आ द्रव्य है ने पर्याय है अैसा भी अनुभवमें नहीं, छतां द्रव्यका अनुभव होता है, अे अनुभव पर्याय है.

रात्रिको प्रश्न हुआ था, १८, १८, २० अलिंगग्रहण. रात्रे कोछ प्रश्न किया था. १८, १८, २० - २० बोल है अलिंगग्रहणमें तो १८ मा बोलमें अैसा आया के अर्थावबोधरूप गुण विशेष उसका आलिंगन नहीं करनेवाला द्रव्य है, २० बोल है अेमां १८ में बोलकी बात चलती है. आ तो हमारो सदा स्वाध्यायका विषय है. सवार, सांज, सारा सब कंठस्थ है सब. समजमें आया ? अे १८ मां बोलमां अैसा कहा अलिंगग्रहण १७२ गाथा, तो अैसे कहा के आत्मा गुणी है अने आ गुण है. अैसा गुणगुणीका भेदका विशेष ज्यां आलिंगन करते नहीं, भेदको आलिंगन करते नहीं अैसा द्रव्य स्वभाव है. आडाहाडाहा !

१८ और अर्थावबोधरूप पर्याय विशेष उसको आलिंगन नहीं करनेवाला भगवान आत्मा द्रव्य स्वरूप है. आडाहा ! समजमें आया ? द्रव्य जो है अे पर्यायको छूते नहीं, अेम कहेते है. आडाहाडाहा ! ने पीछे २० मा बोलमां सूक्ष्म लिया. प्रत्यभिज्ञानका-प्रत्यभिज्ञानका कारण अैसा सामान्य द्रव्य उसको आलिंगन नहीं करते अैसा आत्मा शुद्ध पर्यायस्वरूप है. आरे आ ! क्या कहा अे ? २० मां बोलमें, प्रत्यभिज्ञानका कारण अैसा जो द्रव्य ध्रुव उसको नहीं स्पर्शनेवाला आत्मा, अपनी शुद्ध पर्याय स्वरूप है. जे अनुभवमें आया अे मैं हूं. ध्रुव अनुभवमें आता नहीं. समजमें आया ? २० मा बोल है. देभना है ? है यहां ? आव्युं नथी कांछ ? आ.... ले. ओहोहो ! आंही क्यां छे ? छे नहीं, प्रवचनसार है नहीं आंही ? अैसे क्युं करते है ? अेकेय भी न लाया, प्रवचनसार हो है, रभा है, २० मा बोल है ये. प्रत्यभिज्ञानका कारण अैसा जो द्रव्य सामान्य उसको आलिंगन नहीं करते आत्मा. आडाहा... शुद्ध पर्यायस्वरूप है आत्मा अैसा

કહા છે ત્યાં ક્યોંકિ જો પર્યાય વેદનમેં આયા એ મેં હું. ઐસા ત્યાં લે લિયા છે. એ છે. પર્યાયદૃષ્ટિ નહીં, દૃષ્ટિ તો દ્રવ્ય ઉપર છે પણ દ્રવ્યકી દૃષ્ટિ હોનેસે જો પર્યાયમેં વેદન અનુભવ આયા એ મેં હું. ઐસા અનુભવમેં આઈ થી એ ચીજ મેં હું. યહાં પુસ્તક નહીં ? એકેય લાગતું નથી., બે પુસ્તક છે. કોઈની પાસે નથી અહીંયા ? ઓલો લેવા જાય છે, સમજમેં આયા ? સૂક્ષ્મ બાત છે ભાઈ ! સર્વજના પંથને સમજના એ બહુ સૂક્ષ્મ બાત છે.

યહાં તો કહા ૧૮, ૧૯ મેં ઐસા કહા કે ગુણી, ગુણકા ભેદકો સ્પર્શતે નહીં, ઐસા દ્રવ્ય સ્વભાવ છે. આહાહા ! પીછે કહા કે પર્યાયકો દ્રવ્ય છૂતે નહીં. આહાહા... ઐસા દ્રવ્ય છે, તીસરામેં એમ કહા કે દ્રવ્યકો આત્મા છૂતે નહીં. પર્યાયકો છૂતે છે વો પર્યાય અનુભવમેં આઈ ઇતના આત્મા છે ઐસા કહા ત્યાં. સૂક્ષ્મ છે ભાઈ ! આ તો અંતર સંતોની વાણી છે. આહાહા ! (પુસ્તક) લેવા ગયો છે, કયા કહા ? સમજમેં આયા ?

ભગવાન આત્મા જો ત્યાં ભાવનિક્ષેપકી પર્યાયસે રહિત કહા છે. ત્યાં તો યે ભાવનિક્ષેપ શુદ્ધ પરિણતિ જે હુઈ એ આત્મા અપના દ્રવ્યકો છૂતે નહીં, ઓર પર્યાયરૂપ શુદ્ધ છે એ મેં આત્મા હું. ઐસા ૨૦ મેં બોલમેં લિયા છે. આહાહા ! સમજમેં આયા ? સૂક્ષ્મ છે ભાઈ ! રાત્રિકો ચર્યા હુઈ થી. કોઈએ પ્રશ્ન કિયા થા. ૧૮, ૧૯, ૨૦.

હવે આંહી કહેતે કે, હમ જબ હમારા અનુભવમેં આતે છે તો દ્વૈતપણા ભાસતે નહીં, મેં અનુભવ કરતા હું ને આ દ્રવ્યકા કર્તા હું ઐસા દ્વૈત ત્યાં છે નહીં. નિક્ષેપ, નય ને પ્રમાણ તો ત્યાં છે નહીં. પણ મેં આત્માકા અનુભવ કરતા હું, ઐસા દ્વૈત પણ ત્યાં છે નહીં. આહાહાહાહા ! સમજમેં આયા ? (શ્રોતા:- ત્યારે કરે છે શું ?) કરે છે, વેદન કરતે છે. એમાં મેં વેદન કરતા હું ને ઉસકા દ્રવ્યકા વેદન કરતે છે ઐસા દ્વૈત છે નહીં. આહાહા !

અરે..... ! લાવ્યા ? એ પુસ્તક કોક રખે ને તો ઠીક, સાક્ષી દેવાય ને સાક્ષી, લાવો લાવો ભાઈ ! જો વો આયા. (બોલ) ૧૮ લિંગ- અલિંગગ્રહણ, અલિંગગ્રહણ, લિંગસે ગ્રહણ હોતા નહીં. તો ઉસકા અર્થ ૧૭ તો હો ગયા છે. લિંગ એટલે ગુણ. ઐસા જો ગ્રહણ અર્થાવબોધ પદાર્થકા જ્ઞાન તે જિસકો નહીં. આહાહાહા ! એમાંય જરી સૂક્ષ્મ બાત છે. અર્થાવબોધ શબ્દ પણ છે. તેમાં એક ગુણ અર્થ અવબોધ જ્ઞાનકો લિયા છે. પણ ત્યાં જ્ઞાનકી પ્રધાનતાસે બાત કિયા છે. બાકી છે સબ ગુણ, પાઠ ઐસા છે. લિંગ એટલે ગુણ ઐસા અર્થાવબોધ લિયા છે. અર્થ નામ પદાર્થકા જ્ઞાન અથવા પદાર્થકા ગુણ એમ લેના, અર્થાવબોધ ઐસા કહા છે પણ લેના પદાર્થકા ગુણ એકલા જ્ઞાન નહીં. આહાહા ! ઝીણી વાત છે ભાઈ !

અર્થાવબોધ તે જિસકો નહીં અલિંગગ્રહણ છે, આ રીતે આત્મા ગુણ વિશેષસે નહીં આલિંગિત સામાન્ય ચીજ છે, એ ગુણકા ભેદકો સ્પર્શ કરતી નહીં. આહાહાહા ! ધનાલાલજી ! આ તો પ્રવચનસાર ભગવાનકી દિવ્ય ધ્વનિકા સાર-પ્ર-વચન કહો કે દિવ્યધ્વનિ કહો-પ્ર-વચન- પ્ર-વિશેષે આહાહાહાહા... સંતો કહે છે સૂણો તો સહી કહે છે. ભગવાન અલિંગગ્રહણ છે. લિંગસે ગ્રહણમેં આતા નહીં. એ તો ૧૭ કા અર્થ તો કહે દિયા.

૧૮ મેં લિંગસે ગ્રહણમેં આતા નહીં ઉસકા અર્થ ? ગુણ વિશેષસે સ્પર્શ કરતે નહીં, તો યે લિંગ ગ્રહણ નહીં, ગુણ વિશેષસે જાનનેમેં આતા છે, ઐસા નહીં. આહાહા ! ગુણી, ગુણકા

વિશેષસે જાનનેમ્ આતા હૈ ઐસા હૈ નહીં. આહાહા ! ઝીણી છે વાત. તે જેને નથી ઐસા શુદ્ધ દ્રવ્ય હૈ.

પછી ૧૯ લિંગ નામ પર્યાય ઓલામાં લિંગ નામ ગુણ થા પહેલે, તો દ્રવ્ય વસ્તુ હૈ વો ગુણ વિશેષકો સ્પર્શતે નહીં. વો કારણ અલિંગગ્રહણ કહેનેમ્ આયા હૈ. ગુણકા ભેદકો સ્પર્શતે નહીં તો લિંગ જે ગુણ ઉસકો સ્પર્શતે નહીં, માટે અલિંગગ્રહણ કહેનેમ્ આયા હૈ. આહાહાહા !

હવે પર્યાય, એ ભી પર્યાયકા વિશેષકો દ્રવ્ય સ્પર્શતે નહીં. એ કારણે ઉસકો અલિંગગ્રહણ કહેનેમ્ આયા હૈ. પર્યાયરૂપી લિંગ ઉસકો દ્રવ્ય સ્પર્શતે નહીં એ માટે અલિંગગ્રહણ કહેનેમ્ આયા હૈ.

હવે ૨૦ વીસ, લિંગ એટલે પ્રત્યભિજ્ઞાનકા કારણ ઐસા જો ગ્રહણ એટલે કે અર્થાવબોધ સામાન્ય એટલે દ્રવ્ય તે જેને નથી, દ્રવ્ય જેને નથી, આહાહા ! કયા કહા ? (શ્રોતા:- પર્યાયની મસ્તી ચઢી ગઈ ગુરુદેવ !) અનુભવમ્ પર્યાય આઈ હૈ, દ્રવ્ય આયા નહીં. દ્રવ્યકા અનુભવ હોતા નહીં. તો આત્મા દ્રવ્યકો સ્પર્શ બિના, હૈ ? પ્રત્યભિજ્ઞાનકે કારણ ઐસા ગ્રહણ સામાન્ય વસ્તુ, એ જિસકો નહીં, દ્રવ્ય જિસકો હૈ નહીં, ભાઈ ! આ તો પરમાત્માનો મારગ અલૌકિક હૈ, ભાઈ ! આ કોઈ વિદ્વતાકા વિષય નહીં. આહાહા !

એ અલિંગગ્રહણ આ રીતે આત્મા દ્રવ્યસે નહીં આલિંગિત, દ્રવ્યકો નહીં સ્પર્શનેવાલા, આત્મા દ્રવ્યકો નહીં છૂનેવાલા, આહાહા... ઐસી શુદ્ધ પર્યાય હૈ એ શુદ્ધ પર્યાય જો વેદનમ્ આઈ એ દ્રવ્ય જો હૈ આત્મા, દ્રવ્યકો આલિંગન નહીં કરતા, દ્રવ્ય જો વેદનમ્ આયા એ ઉસકી પર્યાય હૈ. પર્યાયમ્ વેદન, દ્રવ્યકા વેદન નહીં. આવી વાતું છે બાપુ ! મારગ એવો છે, વસ્તુનું સ્વરૂપ ઐસા હૈ. વેદનમ્ પર્યાય આતી હૈ. તો કહેતે હૈ કે આત્મા અપના દ્રવ્યકો નહીં સ્પર્શતે, નહીં છૂતે અને શુદ્ધ પર્યાય માત્ર આત્મા હૈ. વેદનમ્ આનંદ આયા એ પર્યાય માત્ર આત્મા હૈ. એમ કહેનેમ્ આતા હૈ.

આ વ્યાખ્યાન સબ હો ગયા હૈ. બહોત વિસ્તારસે હો ગયા હૈ. અભી અહીં અહીંયા આયા ને પહેલે યહાં તો સવા બે માસ હુઆ એ પહેલાં અહીંયા સાડા ચાર માસમ્ સબકા વ્યાખ્યાન સ્પષ્ટીકરણ બહોત હો ગયા હૈ. ૪૭ શક્તિકા, ૪૭ નયકા, આ છ અવ્યક્ત બોલ જે હૈ ૪૯ ગાથામ્ ઉસકા, આ ૨૦ અલિંગગ્રહણકા એક સાથમ્ સબ વ્યાખ્યાન હુઆ હૈ થોડા. સાડા ચાર માસ. એય ! પણ હવે બહાર પડે ત્યારે ખબર પડે. એ તો શી ખબર પડે ? ઉસમ્ (ટેઈપમ્) ઊતરી ગયા હૈ સારા. છ બોલમ્ આયા હૈ. અવ્યક્ત ૪૯ ગાથામ્ અવ્યક્તકા છ બોલ હૈ. ત્યાં ભી ઐસા લિયા હૈ, કે છ દ્રવ્યસ્વરૂપ લોક એ જોય હૈ-વ્યક્ત હૈ, ઉસસે ભિન્ન ભગવાન અવ્યક્ત હૈ, દ્રવ્ય !

સૂક્ષ્મ બાત હૈ ! આ તો ૨૦ માં બોલ આ ગયા અંદર, આંહી પર્યાય આ ગઈને, ભાવ નિક્ષેપ ભી ત્યાં અનુભવમ્ પર્યાય હૈ નહીં, પર્યાયકા લક્ષ હૈ નહીં. આહાહા ! આહાહા ! અલિંગગ્રહણમ્ કહા કે આત્મા શુદ્ધ પર્યાય એ રૂપ જ હૈ. એ વેદનની અપેક્ષાએ ત્યાં કહા હૈ. વેદનમ્ ધ્રુવ ને દ્રવ્ય આતા નહીં. તો હમને તો જિતના આનંદ ને અનંત ગુણકી પર્યાયકા વેદન હુઆ વો મૈ હું. આહાહાહાહા !

તો અવ્યક્તમ્ ભી ઐસા કહા હૈ વ્યક્ત ને અવ્યક્ત એક સાથ જાનનેમ્ આતે હોને પર

भी, व्यक्त अटले पर्याय, अव्यक्त अटले द्रव्य, अटले कहेते हैं ने ? अर्थात्, व्यक्त पर्याय, द्रव्य अव्यक्त. द्रोका अेक साथ ज्ञान होने पर भी द्रव्य अव्यक्त व्यक्तको छूते नहीं. आहा ! समजमें आया ? अे तो समयसार है. आपणे आपणे यलते है कि नहीं ? आ समयसार यलते है ने. जुओ उसमें देओ ने ४८. ४८ गाथा. ४८ मां अव्यक्तका ओल है. अव्यक्त ! है ? आया ? ४८ गाथा “अओ अव्यक्त विशेषणको सिद्ध करते है” आया ? आता है पंडितज, आया ? भाएको आया ? क्या कहा देओ, ए द्रव्यस्वरूप लोड जो ज्ञेय है और व्यक्त है, उससे जव अन्य है अे अव्यक्त है. आहाहाहा ! आ तो अत्यास थोडा होना याडीअे शेठ ! जयां तमे कारंजामां अत्यास किया ने ? आ तो अध्यात्मका विषय है. आहा ! अेक बात !

कषायोंका समूह जो भावकभाव व्यक्त है, अव्यक्त जव उससे अन्य है. अव्यक्त है. यित्त सामान्यमें यैतन्यकी समस्त व्यक्तियां निमग्न है. सामान्यमें विशेष व्यक्तियां, पर्याय अंदर निमग्न है, वर्तमान (पर्याय) सिवाय, इसलिये अव्यक्त है. वर्तमान सिवाय हों, वर्तमान पर्याय तो व्यक्त, अव्यक्त को जानती है. पण लूत लविष्यकी पर्याय सामान्यमें अंतरलीन है. अैसा अव्यक्तको, नहीं छूनेवाला व्यक्त द्रव्य, पर्यायको छूते, पण पर्याय द्रव्यको छूती नहीं. आहाहाहा ! सूक्ष्म है भाए ! क्या करे ? यीज ज अैसी है ये.

क्षणिक व्यक्त मात्र नहीं इसलिये अव्यक्त है अे तो ठीक. व्यक्तता अने अव्यक्तता अेकमेकसे मिश्रितरूपसे प्रतिभासित होने पर भी आ वात है यहां. व्यक्त नाम प्रगट पर्याय, अव्यक्त नाम द्रव्य अेकमेक मिश्रितरूपसे ज्ञान होने पर भी, द्रोका ज्ञान अेक साथ होने पर भी, वो केवण व्यक्तताको स्पर्श नहीं करता. आहाहाहा ! व्यक्त नाम पर्याय, अेकला द्रव्यको स्पर्श नहीं करता, इसलिये अव्यक्त है. केवण व्यक्तताको स्पर्श नहीं करता. है ? इसलिये अव्यक्त है, केवण व्यक्तताको ओ स्पर्श नहीं करता, अेकला द्रव्यको वो स्पर्श नहीं करता, पर्यायको स्पर्श करते है. आहाहा ! सूक्ष्म है भाए थोडा.

पांयवा ओल भी सूक्ष्म है थोडा, व्यक्त अव्यक्तताका ज्ञान अेकसाथ होने पर भी केवण व्यक्तको स्पर्श नहीं करता. आहाहा ! अने व्यक्त है वो अव्यक्तको स्पर्श नहीं करता. द्रव्य है वो पर्यायको स्पर्श नहीं करता. अने पर्याय है वो द्रव्यको स्पर्श नहीं करता. दूसरा यीजकी साथ तो वो स्पर्श तीनकालमें है डी नहि. आत्मा शरीरको छूते नहीं. कर्मको छूते नहीं. अग्निको अैसा हाथ लगाता है, तो अग्निको कभी छूते नहीं. आ अंगूढिको आत्मा कभी छूया नहीं. परद्रव्यको तो कभी पर्यायमें छूयाय नहीं. पण आंडी तो अैसे कहेते है, के पर्याय उसकी ने द्रव्य उसका, उसमें जो व्यक्त ने अव्यक्तका ज्ञान अेक साथ होता है, पण व्यक्त अव्यक्तको अेकला स्पर्श अैसा है नहीं. अव्यक्तको स्पर्शते नहीं, व्यक्तको स्पर्शते है. आहाहा ! जीणी वात एे भाए ! आहाहा ! आ तो आवी गयुं ने ? हवे आपणे अडीया आव्या.

द्वैत प्रतिभासित नहीं होता. आहाहाहाहा ! आचार्य अंतरके अनुभवके काणकी अपेक्षा कहेते है, के हम जव आत्मा आनंदमूर्ति प्रभु, उसके जव सम्यग्दर्शनकाणमें उत्पत्तिमें हम गये अंदरमें, तो वो समयमें, आहाहाहा... मैं अनुभव करता हुं ने अनुभव आत्मा, पर्यायका है अैसा द्वैत पण त्यां है नहीं. समजाय अेटलुं समजो प्रभु ! आ तो गहन विषय है. आ कोए कथा

वार्ता नहीं. आहा ! आ तो भागवत् कथा. त्रण लोकनो नाथ प्रभु ! आहाहा ! कहेते है के इम अपना स्वरूप, जे ध्रुवने शुद्ध उसका अनुभव करने पर, अनुभव पर्याय है. आहाहा ! द्रव्यका अनुभव करने पर आ द्रव्यका अनुभव ने अनुभव द्रव्यकी पर्याय है. ऐसा भी भेद मालूम नहीं पडता. आहाहाहा ! समजमें आया ? पाटणीज्ज !

पहेले इसका प्याल तो ले के आ क्या अपेक्षाके कहा है ? आहाहा ! ओ यहां आया ने “किम अपरम अभिदन्नः इससे द्वैतम ओव न भाति” उसका अर्थ ऐसा नहीं के अद्वैत ही आत्मा है ओम नहीं, ओक ही आत्मा ने अद्वैत है, ऐसा य नहीं. यहां है तो द्रव्य ने पर्याय द्वैत अंदरमें, पण अनुभवके काणमें आ भे है ऐसा भास रहेते नहीं. अरे ! आवी वात छे. ओ भुलासो करेगा.

भावार्थ:- भेदको अत्यंत गौण करके कहा है, के प्रमाण नयादि भेदकी तो बात ही क्या ? “शुद्ध अनुभवके होने पर द्वैत ही भासित नहीं होता” आहाहाहाहा ! है ? ओ श्लोक ८ का भावार्थ है. नव कणश, नवमें कणश.

भावार्थ:- भेदको अत्यंत गौण करके कहा है कि प्रमाण-नयादि भेदकी तो बात ही क्या ? शुद्ध अनुभवके होने पर, आहाहाहा... भगवान आत्मा सम्यग्दर्शन ज्ञान प्रथम उत्पन्न काणमें और पीछे भी अनुभवके काणमें, आहाहाहा... वो कहा ने त्यां ४७ गाथा, “द्रव्य संग्रह” “दुविहं पि भोक्खहेचं ज्ञाणे पाउणदि जं मुणी णियमा ।” आ श्लोक है. द्रव्य संग्रहका ४७ यार ने सात आहाहा ! निश्चय भोक्षमार्ग ने व्यवहार भोक्षमार्ग ध्यानमें प्राप्त होता है. उसका क्या अर्थ ?

दुविहं पि भोक्खहेचं ज्ञाणे पाउणदि जं मुणी णियमा ।

द्रव्य संग्रह- नेमीयंद सिद्धांत यक्वती, के अपना स्वरूप पर्याय जब द्रव्य उपर जूक गछ. तब जो अनुभव होते है. आहा... तब निश्चय सम्यग्दर्शनज्ञान उसमें प्राप्त होता है, ध्यानमें प्राप्त होता है, बहारसे कोछ विकल्पात्मकका लक्ष करके होता है, ऐसा है नहीं. आहाहा ! निश्चय सम्यग्दर्शनज्ञान अने यारित्रका अंश वो ध्यानमें प्राप्त होता है, क्या ध्यानमें ? अंतर स्वरूप जे पूर्ण आनंद तरफ जूकते है, ध्येय ध्यानमें द्रव्यको ध्येय बनाकर, टीकामें ऐसा शब्द है, कणशटीका, अध्यात्म तरंगीणि, ध्यानमें द्रव्यको विषय कुरु, ऐसा पाठ है संस्कृत. “ध्यानमें द्रव्यका विषय कुरु” पर्यायमें द्रव्यका विषय कर, पर्यायका ध्येय द्रव्य बना दे. ध्येय द्रव्य है ने पर्याय उसका ध्यान करती है. समजमें आया ? आवी वात बापु ! अत्यारे तो बहु गरबड थछ गछ छे. (श्रोता:- बहु गरबड थछ गछ अेटले शुं ?) कोछ कंछ मानते है, कोछ कंछ मानते है, व्यवहार आ दया, दान करो, व्रत करो ने तप करो, आहाहा... अने त्यां ऐसा शुभराग आता है. गुण-गुणीका भेद, उससे भी लाभ होता है. ऐसा ओ सब गरबड है. (श्रोता:- वस्तुमें थोडी गरबड है ?) वस्तुमें गरबड नहीं, पण मानते है ने गरबड. वो तो कहेते है यहां. आहाहा ! कोछ कहे के निमित्तसे होता है ने, कोछ कहे व्यवहारसे निश्चय होता है ने, सब गरबड है. समजमें आया ?

अर्धिया कहेते है के शुद्ध अनुभवके होने पर द्वैत ही भासित नहीं होता. मैं अनुभव करता

हुं ने द्रव्यका अनुभव करता हुं औसा द्वैत भी त्यां नहीं. (श्रोता:- प्रमाण उत्पन्न थाय) हैं ? विकल्प है अे तो. दो लक्षमें आ जाते हैं तो, अेकडे अेक ने बगडे अे, दो होता है तो बिगड जाता है. अेकरूप प्रकाशमान यैतन्यमें देअनेसे द्वैत नहीं भासता. द्वैत जो भासे तो राग आता है, तो आत्माका उसमें नुकसान होता है बगाड होता है.

आ अेकडे अेक आता है के नहीं. अेकडे अेक ने बगडे दो. दो ने बगडे अे, बगडे अे. द्वैत लक्षमें लेते हैं तो आत्माको विकल्प उत्पन्न होता है ने बगाड होता है. आहाहा ! अे कहा. है ने ? शुद्ध अनुभवके डोनेपर द्वैत नहीं भासता. अेकाकार त्रिन्मात्र द्विभाष देता है.

इवे फुलासो करते है, “अर्धिया विज्ञान अद्वैतवादी अने वेदांती कहेते है, देअो के अंतमें तो परमार्थरूप अद्वैतका डी अनुभव हुआ”. तमे वातो बडोत किया पण अंतमें तो अद्वैत आया अमारा. विज्ञान अद्वैतवादी है बौद्ध अने आ वेदांती. अंतमें परमार्थरूप जो अद्वैतका डी अनुभव आया अे डी हमारा मत है, वेदांत कहेते है. अरे सूच तो सही.

धसमें आपने विशेष क्या कहा ? उसका उत्तर:- तुम्हारे मतमें सर्वथा अद्वैत माना जाता है यदि सर्वथा अद्वैत माना जाये तो बाह्य वस्तुका अभाव हो जाता है. बाह्य वस्तुका अभाव हो जाता है ने. पर्यायका भी अभाव हो जाता है. अेकीला अद्वैत माननेसे. आहाहा ! समजमें आया ? बाह्य वस्तुका अभाव- लोप हो जाता है क्युं के, अेक डी है आत्मा अेक डी है तो दूसरी यीज है उसका लोप हो जाता है. और औसा अभाव तो प्रत्यक्ष विरुद्ध है. हमारे मतमें नय विवक्षा है. नयकी अपेक्षासे कथन है. कोध अपेक्षासे आ कहा, क्या ? “के बाह्य वस्तुका लोप नहीं करती.” पर्याय नहीं है, बाह्य वस्तु नहीं है, औसा नहीं है. अद्वैत भासते है तो उसका अर्थमें पर्याय नहीं है, पर वस्तु नहीं औसा नहीं है, तो पर्याय है, बाह्य अनंत वस्तु है, अनंत भगवान है, अनंत सिद्धो है, अनंत निगोद है, अनंत परमाणु पुद्गल है. आहा !

जब शुद्ध अनुभवमें विकल्प मिट जाता है, युं है. है ? तब आत्मा परमानंदको प्राप्त होता है. आहाहाहा ! धसलिये अनुभव कराने के लिये, अनुभव कराने के लिये, यह कहा है के शुद्ध अनुभवमें द्वैत भासित नहीं होता. समजमें आया ? यदि बाह्य वस्तुका लोप किया जाये तो आत्माका भी लोप हो जायेगा. क्युं के बाह्य वस्तु है उसकी पर्यायमें ज्ञान तो होता है. जो बाह्य वस्तु नहीं हो तो जो पर्यायमें ज्ञान हुआ अे पर्याय भी नहीं है औसा हुआ. अपनी पर्यायमें छ द्रव्यका ज्ञान तो होता है. पर्यायकी धतनी ताकात है. तो पर्याय मानें तो छ द्रव्य मानें अे उसमें आया, पर्याय आया, छ द्रव्य आया. आहाहाहा !

आत्माका लोप हो जायेगा और शुन्यवाडका प्रसंग आयेगा. धसलिये जैसा तुम कहेते है उस प्रकारसे वस्तु स्वरूपकी सिद्धि नहीं हो सकती. और वस्तु स्वरूपकी यथार्थ श्रद्धाके बिना शुद्ध अनुभव किया जाय, यथार्थ द्रव्य पर्याय अनंतगुण आदिकी श्रद्धा बिना अेकला शुद्ध अनुभव के शुद्ध अनुभव तो होता नहीं. पण मानते है के हम शुद्ध अनुभव करते है. वह भी मिथ्या है. शून्यका प्रसंग डोनेसे तुम्हारा अनुभव भी आकाश कुसुमका अनुभव के समान है. विशेष कहेगा.

(श्रोता:- प्रमाण वचन गुरुदेव)